

priori proposito, vel ad temporale commodum, aut motivum, ratione cuius dicitur proprie ac positive respicere retro. Unde Gregorius exemplum adhibens in eo qui castitatem servare deliberaverat, subdit: *Sed cum cecidisse alios etiam per castitatem conspicit, hoc ipsum, quod facere deliberaverat, pertimescit, fitque ut per cogitationem retro redeat, qui ad inferiora respiciens mentis gressibus ad altabit.* Verumtamen licet illo modo non respi ciatur retro sine aliquo actu positivo (quod necessarium est, ut metaphora recte accommodetur), nihilominus, in ordine ad bonitatem et malitiam, vocamus hanc retrocessionem privativam, quia non ita quis retro respicit, ut convertatur ad malum operandum, sed solum ut a bono inchoato desistat.

22. Alio ergo modo dicitur quis respicere retro, quando post propositum sequendi Christum, ad mundum sequendum revertitur, seu quando a bona operatione inchoata desistens, ad pravam deflectit. Atque hoc modo videtur Gregorius hunc locum exponere in Pastorali, 3 p., c. 28, in fine; nam cum dixisset: *Quis quis bonum majus subire proposuit* (id est, vovit, ut ex antecedentibus constat), *bonum minus, quod licuit, illicitum fecit;* subdit: *Scriptum quippe est: Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno cœlorum.* Ubi retro aspicere, idem sentit esse quod bonum jam ex voto necessarium relinquere, et ad aliud illicite converti; quod nos appellavimus retro respicere contrarie. Qui sensus necessario admittendus est, supposito priori; nam si ille est ineptus regno cœlorum, qui cessat a bono opere inchoato, multo magis qui contrarium malum committit; quod moraliter loquendo proprius est retro respicere.

23. *Vera loci exposicio.*—Verumtamen, ut opinor, licet ad hos sensus possint verba Christi recte accommodari, neuter illorum est adæquatus illis verbis, imo nec directe et proprie a Christo intentus. Consideranda ergo est verborum proprietas, quæ continent ve luti exemplum quoddam ex artificialibus de sumptum ad rem moralem explicandam. Exemplum est sumptum ex munere arandi, quod maxime visus directionem et oculorum vigilantium requirit; nam si arator dum manum ad aratrum adhibet, retro respiciat, aut omnino arare non poterit, aut certe facile et frequenter in arando aberrabit. Sie (inquit Christus) qui ad me sequendum animum applicat, et oculos suæ intentionis aut sollicitu-

dinis ad negotia temporalia vel humana convertit, suscepto muneri ineptus est. Igitur retro respicere non est, ut opinor, a suscepto aut inchoato bono vel spirituali munere prorsus desistere, sed est velle susceptum opus perfectionis agere, et animi curam in secularibus negotiis ponere. Quæ expositio per se statim probabilis appareat, considerata exempli seu metaphoræ proprietate, vel accommodatione; considerata vero occasione, qua Christus illa verba protulit, fit probabilius. Nam ille qui se obtulit ad Christum sequendum, et sollicitum se simul ostendebat domesticarum rerum, non desistebat a bono proposito, sed cum illo volebat ad temporalia respicere, atque illorum curam gerere. Atque ita hæc verba intellexisse videtur Basil., in Constit. Monast., cap. 21, ubi cum late docuisset, eos, qui perfectionem profitentur, debere omnino animum a temporalibus curis, parentibus, cognatis, et negotiis amovere, hoc Christi testimonio illam doctrinam confirmat.

24. Atque ex his facile potest colligi quomodo illa verba ultima: *Non est aptus regno cœlorum*, intelligenda sint; possunt enim omnibus dictis sensibus accommodari, diversis modis et cum proportione intellecta. Suppono autem, *regnum cœlorum*, in Evangelio varie sumi, præsertim vero pro Ecclesia triumphante, et pro regno Ecclesiæ militantis. Quia vero, sequendo Christum, et hoc munus probe exercendo, et regnum beatitudinis comparatur, et Ecclesiæ ager excolitur, et augetur, ideo regnum cœlorum etiam significat ipsum officium Christiani hominis Christum sequentis, et præsertim illius, qui munus suscepit ministrandi Christo in Evangelii prædicatione et perfecta observatione. Necesse est autem in illa sententia subintelligere verbum aliquod, scilicet, *Non est aptus regno Dei*, vel consequendo, vel expugnando, aut propagando, seu excolendo, quia nisi aliquid hujusmodi subintelligatur, sententia non est perfecta, nec reddit integrum sensum. Denique *non esse aptum regno cœlorum*, intelligi potest vel negative tantum, vel positive, seu contrarie.

25. Priori modo tantum significatur, eum, qui retro respicit post assumptum munus comparandi regnum cœlorum, pro eo tempore, vel per illam actionem aut dispositionem non reddit aptum ad comparandum illud. Quæ expositio optime accommodatur priori modo declarandi, quid sit retro respicere; nam is, qui bonum, quod proponit vel inchoat, dimitit, licet ex vi illius dimissionis non fiat indi-

gnus regno cœlorum, quia non peccat, tamen non fit dignus, nec aptus ad illud; quod verissimum est, quacumque ratione regnum cœlorum et munus circa illud exercendum intelligatur. Addo etiam totam Christi sententiam posse intelligi causaliter, vel tantum per modum judicii et signi, et utroque modo veram esse, et apte exponi. Nam qui facile desistit ab opere inchoato, vel ab executione boni propositi, ratione talis remissionis animi non crescit in virtute et sanctitate, et ita non fit aptus regno cœlorum causaliter, nam una negatio est causa alterius. Rursusque illa animi facilitas in omittendis propositis bonis, signum est hujusmodi hominem non esse aptum ad regnum cœlorum expugnandum vel propugnandum, aut cum perfectione assequendum. Sieque ex illo loco non colligitur propositum bonum aliquam obligationem in conscientia inducere, aut illius executionem omittere esse aliquam culpam, sed solum sequitur esse causam non crescendi in virtute, et esse indicium animi remissi et tepidi, quod verissimum est.

26. At vero si verbum illud, *non est aptus*, contrarie intelligamus et causaliter, sensus erit, eum, qui retro respicit, per hoc ipsum fieri ineptum, et indignum regno cœlorum. Quis ensus, licet necessarius non sit, non est tamen alienus a proprietate verborum; nam sœpe hujusmodi negatio in eo rigore sumitur in Scriptura; ut cum Christus ait: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus*, sensus est, est me indignus, et per talam amorem fit indignus amicitia mea. Sic autem intellecta prædicta verba debent ad secundum sensum præcedentium verborum accommodari. Tunc enim retro respicendo fit aliquis indignus regno cœlorum, quando contrarie avertitur a bono illo, cui manus apposnerat, et ad oppositum malum convertitur; vel cum id, quod incepit, sub obligationem voti suscepit, et illo prætermisso, ad aliud etiam secundum se bonum peragendum convertitur. Haec enim retrocessio sine culpa non fit, et ideo per illam fit quis ineptus regno cœlorum; erit autem hæc ineptitudo tanta ac talis, qualis et quanta fuerit culpa, ut per se constat. Unde a fortiori talis animi remissio est etiam signum talis ineptitudinis ad regnum cœlorum obtinendum, quia causa indicat effectum suum. Et addi etiam potest, talem mutationem esse indicium, personam ipsam, non solum propter hanc culpam, sed etiam propter aliquam aliam pravam dispositionem, quam talis culpa super solum propositum probat.

CAPUT III.

UTRUM PROPOSITUM SEU INTENTIO SE OBLIGANDI
SIT DE VOTI NECESSITATE AC ESSENTIA.

1. Quāvis solum propositum voluntatis ad votum non sufficiat, certum nihilominus est esse necessarium, quia obligatio voti voluntaria est; non est autem voluntaria nisi per actum voluntatis, quem propositum seu intentionem appellamus. Hic autem actus circa duo vel tria versari potest, scilicet, circa promissionem, obligationem, et executionem seu actionem, neque praeter hæc aliquid aliud excoxitari potest. De voluntate igitur exequendi dicemus in capite sequenti; hic de priori; fortasse enim tantum est una, tamen ad maiorem declarationem de illis, ut de distinctis loquemur, nam saltem ratione et appellatione distingui debent.

2. Voluntatem promittendi Deo esse necessariam ad votum. — Dico ergo primo, voluntatem promittendi Deo esse necessariam ad votum, quia substantia ipsius voti in promissione consistit, ut omnes fatentur, et infra explicabitur, et sufficienter sumitur ex verbis Sapientis supra citatis: *Si quid voristi Domino, ne moreris reddere, displicet enim illi infidelis et stulta promissio.* Ubi, quod prius votum appellaverat, postea vocat promissionem; substantia ergo voti in promissione consistit. De ratione autem voti est, ut sit spontaneum, quod habet a voluntate; ergo de ratione et essentia voti est, ut includat voluntatem promittendi.

3. Voluntatem se obligandi esse etiam necessariam. — Atque hinc secundo certum est, voluntatem se obligandi esse ad votum necessariam, sicut voluntas obligandi subditum in superiore necessaria est ad legem seu præceptum, nam quoad hoc æquiparantur lex et votum, secundum omnes, quia sicut per legem obligatur subditus a superiore, ita per votum homo se obligat Deo. Item quia obligatio per promissionem inducitur; ergo sicut voluntas promittendi necessaria est, ita etiam voluntas se obligandi.

4. An utraque voluntas sit de essentia voti? — Tertio, ex his duabus voluntatibus promittendi et se obligandi, omnes fatentur priorem esse essentialē, seu ita necessariam, ut sine illa votum consistere aut intelligi non possit. De altera vero, scilicet de voluntate se obli-

T HONESTATE VOTI.

gandi, est difficultas, quæ bene declaratur in vulgari casu, in quo fingitur aliquis vovens cum voluntate promittendi, et absque voluntate se obligandi, potius cum expressa voluntate non se obligandi; nam hic casus non involvit repugnantiam; ergo signum est has voluntates distinctas esse. In eo autem casu votum esset validum, quia in eo consisteret voti substantia, quæ est promissio voluntaria Deo facta; ponimus enim voluntatem illam promittendi esse efficacem; ergo producit veram promissionem, eamque voluntariam constituit; ergo subsistit ibi tota substantia voti. Ex quo ulterius concluditur voluntatem se obligandi non esse simpliciter necessariam ad votum.

5. Quorundam sententia affirmans. — Circa hunc ergo articulum divisi sunt auctores. Quidam concedunt illud esse verum votum, et obligationem inducere, quia, licet obligatio non sit volita in se, est tamen volita in causa, scilicet in promissione, et hoc satis est ut obligatio nascatur, licet homo per aliam voluntatem in contrarium conetur. Quia obligatio est effectus omnino naturalis promissionis; ergo, posita promissione, non potest homo talem effectum impedire sua voluntate; sed ex vi prioris voluntatis ponitur promissio; ergo ex illa oritur obligatio, velit, nolit promittens. Et confirmatur primo, nam qui vult Deo promittere rem gravem, verbi gratia, jejunium, obligatur ad illud sub mortali, etiamsi ipse noluerit obligari nisi sub veniali, quia modus et quantitas obligationis intrinsecè oritur ex natura et materia talis voti, independenter ab alia intentione voventis, præter voluntatem vovendi. Alioqui positum esset in hominis voluntate magis et minus obligari per aequalia vota, et minus per id quod gravius est, magisque per levius, quæ sunt absurdæ; ergo similiter ex voluntate promittendi nascitur absolute obligatio independenter ab alia voluntate. Confirmatur secundo, quia juramentum promissorum cum voluntate jurandi validum est, etiamsi sit absque voluntate promittendi et se obligandi, ut supra visum est; ergo idem dicendum est de voto. Atque hanc sententiam tenuit Sot., lib. 7 de Just., q. 1, art. 2; Lud. Lop., 1 par. Instr., c. 42; Aragon., 2. 2, q. 88; Guttier., lib. 2 Quæst. Canon., c. 22, n. 31. Tribui etiam solet Cajet., 2. 2, q. 88, art. 1, et q. 89, art. 7, circa ad 4. Sed Cajetanus id non sentit.

6. Sententia negans aliquorum. — Alii vero sentiunt in eo casu non fieri votum, nec oriri obligationem, quia deest voluntas omnino ne-

CAP. III. AN PROPOSITUM SE OBLIGANDI SIT DE ESSENTIA VOTI.

765

cessaria ad substantiam et essentiam voti. Qui consequenter asserunt, illam non esse veram promissionem, quia votum et promissio in tali materia et circa talem personam idem sunt. Nec refert quod processerit ex voluntate promittendi, quia invenit voluntatem omnino contrariam, et habentem (ut ita dicam) aequalē vim resistendi. Unde sicut in naturalibus dicimus, posita proportione aequalitatis non sequi actionem, ita hic dicere possumus, positis voluntatibus contrariis, nec promissionem nec obligationem sequi. Atque hauc sententiam indicat Sylvester, verb. *Juramentum*, 4, quæst. 4, verb. *Metus*, q. 8, d. 8, verb. *Pactum*, q. 4, ubi idem tenet Angel., n. 4, et *Votum*, 1, n. 7; Tab., verb. *Pactum*, num. 2; Ant., 2 p., tit. 41, c. 2; et Navarr., in Sum., cap. 42, n. 27 et 28.

7. Inter has sententias potest esse dissensio in verbis, et ideo oportet advertere duobus modis posse fingi casum illum. Primo, ex ignorantia voventis, nimur quia existimat veram, ac validam promissionem posse consistere sine obligatione. Secundo ex malitia, quia etiamsi sciat veram promissionem esse non posse, quin obligatoria sit, nihilominus vult promittere et non se obligare. Priori modo, casus est sine dubio possibilis, quia nihil repugnat quominus illa ignorantia haberri possit; in eo autem eventu omnino verum censeo, neque oriri obligationem, neque votum tenere. Probatur primo, quia ignorantia tollit voluntarium. Neque oportet (ut opinor) hic distinguere de ignorantia invincibili, quia non agimus de ignorantia quæ excusat culpam, sed quæ impedit voluntatem alicujus facti; ad hoc autem sufficit ignorantia, vel falsa existimatio interveniens circa ipsum, sive vinci potuerit, sive non. Quod patet in praedicto casu, quia stante illa existimatione, ille non vult talem promissionem, quæ potens sit ad obligandum, sed talem, quæ hujusmodi efficaciam non habeat; ergo de facto non vult promissionem ad votum sufficientem, quia hæc solum est illa quæ vim habet obligandi; ergo de facto illa voluntas non inducit votum, quia effectus non excedit intentionem operantis. Quod si diccas promissionem non obligatoriam esse impossibilem, hoc non obstat, imo juvat, quia illa voluntas est de re impossibili existimata possibili, quæ nihil operatur. Item argumentum factura de lege hic cum proportione applicari potest. Neque contra hanc partem procedunt fundamenta prioris sententiae, quia omnia supponunt promissionem esse validam, et voluntatem ver-

sari circa illam, quatenus est causa obligacionis. Utrumque autem falsum est in eo casu, quia voluntas potius vult talem promissionem, quæ obligationem producere non valeat; et ideo nullam veram promissionem efficit.

8. Atque assertio manifesta est, quando ignorantia est pravæ dispositionis, seu erroris, quo aliquis credit, vovendo aut promittendo non obligari, et ideo vovet vel promittit, quia tunc etiamsi non habeat positivam intentionem non se obligandi, sed tantum sic promittendi, non manet obligatus, quia nec explicitè nec implicite vult obligari, quia non putat se facere actum quo obligetur. Dubium autem esse posset, si ignorantia esset tantum negativa, quia promittens non scit, promissionem aut votum habere vim obligandi, quamvis etiam non putet non esse actum obligatorium; tunc enim videtur velle actum, prout in se est, et ita virtute velle obligari. Sed nihilominus, si cum illa ignorantia negativa habeat positivam intentionem non se obligandi, ut in casu quem tractamus, non obligabitur, quia procedunt rationes factæ. Et quia licet ille non habeat expresse judicium positivum erroneum, quod promittere non sit obligari, ut in casu supponitur, nihilominus tamen in actu exercito, et practice, supponit posse fieri promissionem non obligantem, alias non posset habere intentionem non se obligandi, ut statim dicemus. Vel saltem habendo illam intentionem apponit conditionem seu determinationem promissioni, scilicet, ut velit promittere, si promissio non obligat.

9. At vero si non habeat positivam intentionem non se obligandi, sed simpliciter promittat, nesciens discernere quam vim habeat promissio, aliqui putant etiam tune non obligari; quia ignorantia negationis sufficit ut non velit quis se obligare, et consequenter ut non obligetur. Sed contrarium videtur dicendum, quia licet ille ignoret promissionis naturam, vult promissionem sicut ipsa est, quia, ut philosophi dicunt, voluntas fertur in rem prout est in se, et hoc satis est ut implicite quis velit quod ignorat; sic enim dicitur etiam a Theologis, quod voluntas intrat ubi intellectus foris stat. Item in hujusmodi rebus multum operantur generales intentiones; qui enim sic promittit, vult promittere ut tenetur, et ut alii solent promittere; quæ intentio satis est ad moralem effectum, ut patet in sacramentis, et in matrimonii contractu, si quis velit matrimonium facere, nesciat autem vinculum et perpetuum obligationem ejus. Sed de hoc

puncto paulo inferius circa ignorantiam plura dicemus.

10. Non interveniente ignorantia, impossibile esse habere propositum votandi, et non se obligandi. — *Simplex affectus conditionatus votandi non sufficit ad volum.* — Secundo dicendum est, non interveniente ignorantia, easum esse impossibilem, scilicet, simul et ex certa scientia habere propositum votandi et non se obligandi. Ita sentiunt posteriores Doctores supra citati, sumiturque ex D. Thoma, in 4, d. 38, q. 1, art. 1; Richard., ibi, art. 3, q. 3; et Major. ibidem, q. 2, et modernis communiter. Et probatur, quia impossibile est voluntatem simul velle ea quae repugnantiam involvunt, nisi interveniente ignorantia (velle, inquam, voluntate absoluta et efficaci); sed vovere et non obligari involvunt repugnantiam, ut recte probant argumenta prioris sententiae; ergo impossibile est utrumque simul velle efficaci voluntate, ex certa scientia, seu absque ignorantia. Major constat, quia voluntas non potest ferri actu efficaci in objectum impossibile cognitum; perinde autem est, duobus actibus absolutis simul ferri in duo objecta incompossibilita, ac ferri uno actu in objectum impossibile. Sicut in intellectu aequi repugnat duobus judiciis assentiri simul duobus contradictoriis, ac judicare uno actu duo contradictoria esse simul vera. In praesenti autem casu oporteret utrumque actum voluntatis esse efficacem; nam, si quis tantum simplici affectu, seu conditionato actu velit vovere, absolute autem nolit obligari, certum est nullum votum emittere, quia nondum illud simpliciter vult. E converso autem si quis haberet hos actus: *Nollem obligari, volo tamen vovere, seu promittere*, sciens voti naturam et conditionem, ille et votum emitteret, et obligatus maneret, quia voluntas absoluta operatur, non obstante velleitate rei oppositae. Ut ergo casus procedat, necesse est loqui de illo qui actibus absolutis utrumque vult. Ergo, seclusa ignorantia, casus involvit repugnantiam.

11. Nec satis est dicere, illam repugnantiam inter illa objecta esse tantum implicitam et virtualem, et non formalem, et ideo, illa non obstante, posse voluntatem absolute simul ferri in utrumque objectum. Hoc enim non recte dicitur, tum quia virtualis repugnativa, si non ignoratur, idem operatur quod formalis, quia efficit ut mens judicet esse impossibile illa duo objecta simul poni, quod sufficit ad repugnantiam inter tales actus voluntatis.

Sicut non potest quis simul velle efficaciter applicare ignem alicui rei, et velle ut illa non calefat aut comburatur, nisi intercedat ignorantia circa virtutem et efficaciam ignis, vel circa conditionem alterius rei combustibilis. Tum etiam quia illa repugnantia revera est formalis, licet in verbis non ita appareat; ostendemus enim inferius, velle promittere, respectu Dei, nihil aliud esse quam velle se obligare, et e converso absolutam voluntatem se obligandi ex nunc habere vim promissionis, et sufficere ad votum. Ac denique (quidquid de hoc sit), licet obligatio sit effectus voti seu promissionis, non est tamen effectus extrinsecus, sed intrinsecus et quasi formalis, et ideo velle promittere satis formaliter est velle obligari, sicut velle ponere calorem in subiecto, est velle ut illud sit calidum; ergo formalem repugnantiam involvit absolute velle promittere, et absolute nolle obligari; non est ergo possibile simul habere utrumque actum, nulla interveniente ignorantia. Sicut impossibile est in superiore, velle imponere praeceptum, et nolle obligare, nisi propriam vocem ignoret, et nomine praecepti quidpiam aliud intelligat. Idemque est de voluntate contrahendi matrimonium, et non se obligandi, et sic de aliis contractibus, qui viuantur apposita conditione contraria substantiae actus, juxta cap. ult. de Condit. apposit.; at per intentionem non se obligandi ponitur conditio contraria substantiae actus; ergo.

12. Approbatur posterior sententia. — Ex quibus colligo primo, absolute loquendo, posteriorum sententiam esse veriorem; nam cum disputatio proponitur de tali casu, intelligi debet in eo eventu, et cum illis conditionibus, cum quibus casus possibilis est, alioqui frustra de illo disputamus; quoties autem ille casus est possibilis, deest voluntas emittendi verum votum, quia semper intervenit ignorantia, et ignorantia impedit talem voluntatem, ut declaratum est. Unde qui sic vult vovere, sistit in nomine voti, et non attingit rem ipsam, et per votum solum videtur intelligere animi propositum faciendi talem rem absque obligatione; sicut inter homines, quando unus offert alteri, aliquid se illi daturum, declarans nolle se obligare, licet dicat verba promittendi, nihilominus non inducunt obligationem, quia deest animus, nec declarant promissionem, sed ad summum internum animi propositum faciendi id quod offertur. Atque ita in universum verum est, voluntatem se obligandi esse necessariam ad votum emittendum, quae

est communis sententia Theologorum, in 4, d. 38, Glos. et Doctorum in c. *Litterarum, de Voto*, sumiturque ex illo textu, consonatque sententia Greg., 26 Moral., c. 7, quae refertur in c. *Humanæ aures*, 22, q. 3, in hujusmodi actibus humanis non tantum esse verba consideranda, sed voluntatem et intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni. Idem sumitur ex L. *Obligationem*, 1, ff. de Actioni. et oblig., in qua generaliter traditur, sine animo se obligandi nullam oriri in contractibus obligationem.

13. Qui exterius tantum promittit cum animo non votandi, non manere obligatum ad promissum. — Secundo hinc infertur, quoties aliquis exterius promittit aut votet, animo non votandi vel se obligandi, non manere in conscientia obligatum ad efficiendum quod promisit, per se loquendo, seu quantum est ex vi promissionis. Ita docent dicti Doctores. Et ratio est, quia haec obligatio inducitur per verum votum et promissionem; ibi autem non fit verum votum, sed fictum, quia deest interior intentio, quae est veluti forma et anima ipsius voti; unde exterior illa promissio falsitatem et fictionem continet, quia significat interiorum voluntatem, que non existit. Est ergo illa fictio peccaminosa, praesertim in materia voti, propter irreverentiam quae Deo fit, argumento c. *Quacunque arte*, 22, q. 5, ubi quid simile de juramento cum dolo facto dicitur; nihilominus, ut constat ex d. c. *Humanæ aures*, illud votum fictum non inducit voti obligationem. Siec etiam matrimonium exterrnum sine interiori consensu nullum est, nullamque matrimonii obligationem per se inducit, cap. *Tua nos*, de Sponsal., et in universum moralis efficacia cuiuscumque actus humani ex intentione pendet, ut patet etiam in *Sacramentis*, et in omnibus similibus.

14. Non esse obligandum ea vi voti eum, qui votit sine animo promittendi aut se obligandi. — Unde infertur tertio, stando in foro conscientiae, non esse obligandum ad servandum votum, qui dixerit votisse sine animo promittendi aut se obligandi, per se loquendo, et ex vi promissionis, ut dixi, quia in foro conscientiae credendum est homini tam pro se quam contra se, quia in illo foro non agitur nisi de bono ejusdem conscientiae. Secus vero est in foro externo Ecclesiae. Nam cum Ecclesia non judicet de occultis, si in exteriori foro constat votum esse factum, merito Ecclesia voventem cogit ad illud observandum, neque illi fidem adhibere debet, etiam si affirmet, vel juramen-

to confirmet se ficte votisse sine intentione se obligandi seu promittendi. Tum quia qui hoc affirmat, eo ipso dicit se fuisse mentitum, et ideo indignus est fide, verisimiliusque est nunc mentiri ad fugiendam obligationem, quam in principio, cum libere votit; tum etiam quia alias nulla pacta, vel promissiones apud homines firmæ essent, si unicuique dicenti, vel juranti non habuisse animum promittendi, credendum esset. Tum denique quia, ut dicitur in cap. *Per tuas*, de Probat., *indignum est (juxta legitimas sanctiones) ut quod quisque sua voce lucide protestatus est, valeat proprio testimonio infirmare.* Quod ibi ampliatur, etiam si quis cum juramento id affirmet, quod generaliter verum est, per se loquendo, et conclusis aliis conjecturis, ut etiam in materia de matrimonio docent communiter Doctores; et haec est optima ratio, nam qui jurat se fuisse sacrilegum ficte votando, facile credi potest esse sacrilegum falsum jurando, et ideo non est fide dignus. Propter quod etiam juranti, prius se ficte jurasse sine intentione jurandi, non creditur, ut est communis doctrina, in cap. *Si vero*, de Jurejurant., ubi Panormit., n. 10; Anton. et alii, et Sylvest., *Juramentum*, 4, q. 7; et de voto idem affirmat Hostiens., Joan. And., et alii, in c. *Veniens*, Qui Cleric. vel votent.

15. Potest Ecclesia obligare eos, qui fice votent, ad votum servandum. — Potest igitur Ecclesia, quando hujusmodi votum ad ejus forum deducitur, obligare ad votum servandum, et vovens tenebitur parere, non quidem ratione voti, sed ob justum Ecclesiae praeceptum. Quod si aliter non potest bene et licite implere quod præcipitur, nisi mutando animum, et de novo vere promittendo, ad id etiam poterit consequenter obligari; quod non est inconveniens, quia licet voti emissio, per se loquendo, tantum sit sub consilio, nihilominus per accidens potest quis ad illud obligari, propter vitandam novam culpam, praesertim supposita priori culpa et fictione. Addo etiam, secluso speciali præcepto superioris, seu Ecclesiae, aliquid posse oriri obligationem ad implementum aliquid fictie promissum, ob injuriam ea occasione illatam, aut propter detrimentum inde alteri resultans; quod maxime contingere solet in promissionibus humanis, ut in fictis sponsalibus, et similibus, de quibus alibi dicendum est; in votis autem vix potest hoc evenire, nisi in ficta professione religionis, de qua infra suo loco dicemus. Potest etiam id ex cogitari in clericis voluntarie suscipiente sa-

crum ordinem sine animo se obligandi, aut vovendi continentiam; nam ille nihilominus ex praecepto Ecclesiae obligatur, et ratione injuriæ illatae clero et sacro ordini, supposito statu, et consuetudine Ecclesiae, tenetur mutare voluntatem, et votum castitatis emittere, ut etiam infra suo loco dicam.

16. *Fit satis oppositæ sententia.* — Ultimo ex dictis patet responsio ad fundamentum contrariae sententia; supponit enim falsum, scilicet, votum ex tali voluntate factum esse verum votum, cuius oppositum ostensum est. Secus vero est in juramento facto cum intentione jurandi, et sine intentione se obligandi, etiam per ignorantiam, quia illud est verum juramentum, ut supra ostensum est in tractatu præcedenti, lib. 2, c. 7, et ita responsum est ad secundam confirmationem. In prima vero petitur qualis debeat esse hæc obligatio voti, an in conscientia, et an sub mortali aut veniali, et an hoc pendeat ex intentione voventis; quas quæstiones disputabimus in libro 4, c. 2.

CAPUT IV.

UTRUM PROPOSITUM IMPLENDI VOTUM SEU FACIENDI REM PROMISSAM SIT DE SUBSTANTIA VOTI, SEU AD VALOREM EJUS NECESSARIUM?

1. *Quid sit propositum virtuale.* — Diximus propositum faciendi aliquid non sufficere ad obligationem voti; videndum superest an saltem sit necessarium hujusmodi propositum, ut votum validum sit. Possumus autem loqui de proposito formalis aut virtuali tantum, seu de proposito in se vel in causa. Propositum in causa, seu virtuale in proposito, est ipsummet propositum vovendi vel promittendi; nam qui vult promittere, saltem virtute vult dare vel facere, dummodo contrarium propositum formale non habeat, utique non faciendi id quod promittitur. Nam voluntas formalis potest excludere virtualem contrariam, et ideo hic proprie agimus de proposito formalis faciendi id quod promittitur. De quo nemo dixit esse simpliciter necessarium ad votum; aliqui tamen dixerunt saltem esse necessarium non habere contrarium formale propositum, scilicet, non servandi votum, seu non faciendi quod promittitur. Sed distinctione opus est; nam aliud est querere an sit necessarium ad substantiam et valorem voti; aliud vero an sit necessarium ut recte et honeste fiat.

2. *Votum esse validum etiamsi fiat cum pro-*

posito illud non servandi, — Ratio a priori. — *Confirmatio ab exemplis.* — Prior ergo modo negandum est, propositum hoc esse necessarium ad valorem voti. Itaque si quis promittit intentione vere promittendi et se obligandi, etiamsi non habeat animum faciendi quod promittit, verbi gratia, servandi castitatem, vel etiamsi habeat positivum propositum violandi illud votum, est validum et obligans. Ita docent omnes auctores in præcedentibus capitibus allegati, quos etiam refert et sequitur Gutiérrez, lib. 42 Quæstionum Canon., cap. 22, num. 30. Præsertim vero id explicuit Cajet., d. art. 1, ad finem, et q. 89, art. 7, circa solutionem ad 4, ubi idem dicit de juro, et nos supra de illo tractantes idem confirmavimus: et rationes ibi factæ hic locum habent, quia quoad hoc eadem est ratio de promissione facta Deo vel homini. Nam in utraque aliud est dare jus ad rem, quod per promissionem et voluntatem promittendi sufficienter fit; aliud est dare rem ipsam, quod est quid posterius, et separabile a priori. Unde sumitur ratio a priori, quia voluntas se obligandi et voluntas non implendi non sunt contrariae, ut per se notum est, quia non sunt de objectis simpliciter repugnantibus, sed quæ possunt esse simul; ergo cum illo proposito non servandi castitatem stat efficax voluntas vovendi castitatem, et obligandi se ad illam servandam, quia isti actus non sunt oppositi, nec per se repugnantes; sed voluntas vovendi et se obligandi est sufficiens causa in suo genere ad valorem et obligationem voti, ut sæpe dictum est; ergo votum emanans a tali voluntate est validum et obligatorium, non obstante tali proposito. Minor probatur, quia voluntas absoluta, et efficax habet effectum suum, quando ille est in potestate volentis, et nulla voluntas contraria illi resistit; promittere autem et se obligare est in potestate voventis; ergo voluntas efficax se obligandi sufficit, cum voluntas non implendi obligationem non sit contraria. Sicut in legislatore voluntas impendi præceptum et obligandi stat cum voluntate ut actus præceptus non fiat, ut constat in Deo præcipiente Abrahæ occisionem filii; vel sicut in vendente stat voluntas vendendi sine proposito tradendi rem, et prior sufficit ad valorem contractus. Denique confirmatur quotidianis exemplis, nam qui suscipit ordinem sacrum, etiamsi non habeat voluntatem servandi castitatem, imo etiamsi domi concubinam habeat, votum castitatis nihilominus emitit. Idem est de promissione

CAP. IV. AN PROPOSITUM IMPLENDI VOTUM SIT DE SUBSTANTIA VOTI.

769

facta cum simili proposito; nihil enim minus valida est; idem ergo est de quocumque voto etiam simplici.

3. *Opposita sententia.* — Contra hanc partem opinatur Gregor. de Valen., in 3 tom., disp. 6, q. 6, puncto 1, nam non intelligibile putat, posse esse promissionem aut votum verum sine voluntate faciendi, putatque esse sententiam D. Thomæ. Nam in d. art. 1, videatur ad votum postulare propositum faciendi: *Nam promissio (ait) procedit ex proposito faciendi.* Imo addit Valent. hanc esse communem sententiam. Ego vero nullum alium auctorem inveni, qui hoc in terminis asseruerit. Nam D. Thomas id expresse non dicit, et facile intelligi potest vel de proposito faciendi non opus, sed votum ipsum, seu de proposito promittendi; non enim dicit votum procedere a proposito faciendi rem promissam, sed absolute a proposito faciendi. Vel certe licet loquatur de proposito faciendi rem ipsam, non requirit illud ut essentiale, sed ut recte et sine fictione votum fiat, ut mox dicemus; sieque illum intellexerunt Cajet., Soto, et omnes. Et eodem modo loquitur Major, 4, d. 38, q. 2; licet enim indicet eum, qui non intendit servare promissum, sed fallere promittendo, non teneri, plane intelligit de intendente non se obligare, ut postea exponit.

4. Nec etiam video cur hoc non sit intelligibile, cum plane ostensum sit nullam esse in hoc repugnantiam. Neque pro illa sententia affertur ratio quæ difficultatem ingerat. Solum enim objici video, quia qui dicit *Promitto*, et non habet intentionem faciendi quod promittit, mendax est; ergo non facit quod dicit; ergo revera non promittit; ergo signum est promissionem essentialiter includere propositum implendi, et sine illo nullam esse. Respondet negando secundam consequentiam, quia verbum promittendi duas voluntates indicat, scilicet, promittendi, et faciendi promissum: priorem immediate et quasi directe, secundam quasi consequenter, quia qui promittit, significat se et ex animo et fideliter promittere. Qui ergo promittit ex voluntate promittendi, et sine intentione implendi, in uno verum dicit, in alio vero fallit. Prior autem veritas sufficit ut verum votum faciat, posterior autem falsitas facit ut illicite et indebito modo voveat, non autem ut votum nullum existat.

5. *Propositum faciendi quod vovetur, necessarium esse ut votum recte fiat.* — Unde dico secundo, propositum faciendi quod voto promittitur, necessarium esse ut votum recte et